

обусловленная ростом денежной массы в обращении за счет выпуска средств НБУ через фондовый и валютный каналы, привела к росту уровня долларизации экономики. Определено, что существенные темпы инфляции в Украине в последние годы имели преимущественно монетарный характер, связанный с ростом денежной массы на фоне сокращения производства и ВВП.

Ключевые слова: финансовая безопасность, денежно-кредитная политика, денежное обращение, монетизация, денежные агрегаты, долларизация, инфляция, учетная ставка НБУ.

Summary. The article revealed imbalances and disparities in the development of the domestic monetary system, including monetary and the main factors that influenced these. Based on the analysis of monetary aggregation in Ukraine found critically high level of monetization of the national economy, an excessive share of cash in the money supply. Deals that unbalanced structure of money supply due to the growth in the money supply by issuing National Bank funds through the stock exchange and canals led to the growth of dollarization of the economy. Outlined that significant inflation in Ukraine in recent years have mostly monetary nature related to money growth in production and a decline in GDP.

Key words: financial security, monetary policy, currency, monetization, monetary aggregates, dollarization, inflation and the NBU discount rate.

УДК 368.5

Гудзь Г. О.
аспірант

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Hudz H. O.

Postgraduate Student,

Taras Shevchenko National University of Kyiv

РОЗВИТОК СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В АГРАРНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ

DEVELOPMENT OF INSURANCE SERVICES IN AGRICULTURAL ENTERPRISE

Анотація. У статті досліджено типи страхових послуг в аграрному підприємстві. Окреслено традиційні та інноваційні типи страхових послуг в аграрному підприємстві. Обґрунтовано доцільність появи нових страхових послуг, необхідність яких полягає у викликах, пов'язаних із безпекою харчового ланцюга і захистом навколишнього середовища.

Ключові слова: страхові послуги, страхування врожаю, індексне страхування, страхова компанія, аграрне підприємство.

Вступ та постановка проблеми. Сільськогосподарське страхування є технічно вимогливою областю страхування. Однією з багатьох проблем у страховій галузі є підтримання навичок і досвіду на рівні андеррайтингу, процесу відшкодування і перестраховання, що полягає не тільки у забезпеченні адекватного рівня страхування, але й у наданні допомоги сільськогосподарській промисловості щодо вдосконалення практики управління ризиками для розширення виробництва. Не існує єдиної універсальної страхової послуги, яка відповідає всім вимогам сільськогосподарських товаровиробників. Кожна страхова послуга у сільському господарстві підходить для певного набору умов. Оцінка придатності будь-якої сільськогосподарської страхової послуги повинна враховувати виробничу систему; тип активу; також повинні бути охоплені ключові фактори небезпеки, які піддаються страхуванню; місце розташування; доступність даних; розмір фермерського господарства; канали продажів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження розвитку ринку страхових послуг та їх особливостей в аграрному підприємстві здійснили такі провідні вітчизняні вчені, як В.Д. Базилевич

[1], Р.В. Пікус [1; 2; 1], Н.В. Приказюк [1], О.М. Лобова [1; 1], А.С. Шолойко [1] та ін.

Питанням розвитку страхових послуг в аграрному підприємстві, а також дослідженням теорії і практики страхового захисту в сільському господарстві присвятили роботи такі зарубіжні дослідники, як Беренд [4], Бойсонад [5], Хесс [6], Хасель [6], Ігтуріоз [7], Канг [8], Робертс [9].

Потрібно дослідити, як еволюціонували страхові послуги в аграрному підприємстві, які інноваційні продукти нещодавно були розроблені і як вони застосовуються на практиці; окреслити тенденції змін страхових послуг у контексті нових викликів, пов'язаних із безпекою харчового ланцюга.

Метою статті є узагальнення типів страхових послуг в аграрному підприємстві та обґрунтування появи інноваційних страхових послуг в контексті нових викликів.

Результати дослідження. Існують два основних класичних (традиційних) типи послуг. Перший тип базується на основі пошкодження/втрат, другий – на основі врожайності.

Страхові послуги на основі пошкодження/втрат – це, наприклад, страхування від граду/страхування за вказаними (поіменованими) ризиками. Страхування втрати

врожаю від граду здійснюється вже протягом більш ніж 200 років. У 1797 році в Німеччині було сформовано страхову організацію, відому як Мекленбурзька асоціація страхування від граду (англ. *Mecklenburg Hail Insurance Association*). Подібна спроба була зроблена у Франції у 1801 році, але вже в 1809 році Державна Рада (англ. *Council of State*) зупинила здійснення виплат за зобов'язаннями, вважаючи, що це втручання у «Боже-ственне Провидіння». Проте потреба в захисті від пошкодження від граду у вирощуванні зернових культур була настільки великою, що сотні асоціацій були сформовані в Європі, багато створених акціонерних товариств почали пропонувати покриття за втратами врожаю від граду протягом XIX століття [4]. На цей вид страхування врожаю сьогодні припадає значна частка страхування врожаю по всьому світі.

Основні особливості страхування врожаю від граду:

- локалізовані пошкодження в результаті небезпеки;
- низький ступінь кореляції ризику у тій чи іншій області;
- страхова сума узгоджується під час купівлі полісу страхування;
- коригування втрат і можливого відшкодування, засноване на вимірюванні відсотку пошкоджень після настання страхового випадку;
- цей вид страхування не підходить для небезпек, що за масштабами можуть охоплювати великі площі (регіон, область, район).

Страхові послуги на основі врожайності – це, наприклад, мультиризикове страхування врожаю (комплексна форма страхування). Мультиризикове страхування врожаю сільськогосподарських культур (англ. *Multi-peril crop insurance (MPCI)*) містить визначальну характеристику, що страхування орієнтоване на рівень очікуваної врожайності, де збиток, відповідно, вимірюється після події.

Можна виділити низку інших особливостей [7; 8]:

- мультиризикове страхування врожаю підходить для ризиків, характер яких означає, що індивідуальний внесок кожного у втрати врожаю важко виміряти;
- аналогічним чином цей поліс страхування підходить для небезпек, які впливають протягом певного періоду часу;
- дані історії врожайності фермера є основою для визначення процентного вмісту втрат після заподіяння шкоди;
- врожайність вимірюється під час збору врожаю; застрахована врожайність зазвичай може перебувати в діапазоні від 50 до 70 відсотків від історичної середньої врожайності;
- втрати врожаю можуть бути визначені на будь-якій області або на рівні окремого фермерського господарства.

Проблеми, пов'язані з традиційними страховими послугами страхування врожаю. В науковій літературі, пов'язаній зі страхуванням, перераховують необхідні умови для ризиків, що можуть бути застраховані. В оцінці ризиків втрати врожаю є дві особливо актуальні умови:

1. Ризики повинні бути такими, щоб вони відбувалися незалежно один від одного щодо застрахованих осіб.
2. Страховик та страховальник повинні мати симетричну інформацію про розподіл ймовірності основного ризику.

Традиційне страхування врожаю не відповідає цим умовам у таких аспектах, як [6; 7]:

- Співвідношення ризиків сільськогосподарських культур. Ризики в сільському господарстві у результаті стихійних лих, впливу шкідників або хвороби, що впливають на ферми, носять системний характер і не є неза-

лежними. Ці загальні ризики називаються корельованими ризиками. На відміну від інших видів страхування майна, в сільськогосподарському страхуванні всі господарства в певному районі можуть постраждати через несприятливі умови одночасно. Таке співвідношення системних ризиків унеможливає здатність страховика диверсифікувати ризики між фермами, культурами або регіонами, а також не дає змоги виконувати важливу функцію страхового посередника – об'єднання ризику у різних суб'єктах.

- Асиметрична інформація. Згідно з програмами страхування страховик має отримувати адекватну інформацію про характер ризиків, що бере на страхування. Проте це дуже важко для страхування врожаю на рівні ферми, де фермери завжди знають більше про власну потенційну врожайність, ніж страхова компанія. Така асиметричність існує в сільському господарстві через відмінності властивих фермі ризиків, що впливають із таких факторів, як характеристики ферми і управлінські здібності фермерів. Асиметрія інформації між страховиком і страховальником приносить два типи проблем – несприятливий відбір та моральний ризик.

Несприятливий відбір на ринках страхування належить до ситуації, коли страховику неможливо знайти або дуже дорого провести відмінність між заявниками з високим ступенем ризику і страховальниками з низьким рівнем ризику, а отже, це унеможливає встановлення розміру страхових премій, відповідних ризику. Через це заявники з низьким рівнем ризику покидають ринок, залишаючи групу клієнтів з високим ступенем ризику, які негативно впливають на рентабельність страховика.

Моральний ризик виникає тоді, коли сільськогосподарський товаровиробник після укладення договору страхування змінює виробничу діяльність таким чином, що збільшує ймовірність настання страхового випадку. Тобто це ризик недобросовісної поведінки.

Ці проблеми впливають на страховий ринок, але більшою мірою на сільськогосподарський ринок, оскільки отримання інформації про клієнтів є більш складним і моніторинг поведінки клієнтів є значно дорожчим. Крім того, через географічні відстані клієнтів у сільській місцевості і високодиференційовані виробничі характеристики кожної ферми адміністративні витрати ефективного моніторингу зусиль і диференціації між законними і шахрайськими претензіями за втратами можуть бути високими [6].

Є два досить нових типи страхових послуг в аграрному підприємстві, які необхідно охарактеризувати.

Перший тип – це послуги, що засновані на страхуванні рівня доходності сільськогосподарських культур.

Другий тип – це послуги, де страхуються збитки, що визначаються на основі індексу.

Страхування доходів за врожайністю. Суть цієї послуги полягає в об'єднанні виробничого і цінового ризиків, поєднання продукції і ціни є детермінантами валового доходу від окремої сільськогосподарської культури. За нормальних умов попиту і пропозиції і дефіциту вирощеної продукції можна очікувати зростання цін. Певною мірою це підвищення буде компенсувати фінансові втрати для сільськогосподарського товаровиробника, котрий зазнав дефіциту виробництва. Але це буде тільки в тому разі, якщо він збирає врожай та продає його в достатньому обсязі за очікуваною ціною. Страхування доходів за врожаєм призначене для задоволення дефіциту доходів від продажу врожаю. Також до страхування доходів за врожаєм часто включають визначення втрат на площі, створюючи ефект економії в процесі оцінки втрат. Важливою особливістю є те, що ціна полісу встановлювалась на ринковій основі, тобто на ф'ючерських цінах

майбутнього сезону. Ступінь, в якому ця послуга може застосовуватися в країнах, що розвиваються, залежить від розвитку ф'ючерсних ринків, а також від наявності необхідного досвіду. Однак ці зміни – тільки питання часу [8].

Підхід страхування доходів за врожаєм впливає з нового напрямку в сільськогосподарському страхуванні. Це визначає страховий інтерес як потік доходу, а не як очікувану вартість біологічної одиниці ризику. Ця зміна визначення приводить до переосмислення розгляду зв'язку кредитних організацій та страхових компаній, оскільки обслуговування відсотків і основної суми боргу по кредиту залежать від отриманого потоку доходу.

Страхові послуги на основі індексу. У класичному страхуванні врожаю свідченням ушкодження фактичного врожаю на фермі є проведення огляду перед тим, як відшкодування виплачується. Але здійснення цієї перевірки є дорогим і робить точне вимірювання втрат на кожному окремому застрахованому полі ще дорожчим [3].

Існує потреба у появі нових інноваційних страхових послуг, що будуть спрямовані на захист від проблем, таких як продовольча безпека і захист навколишнього середовища, де все більше мають місце ризики антропогенного походження.

Економічні наслідки для фермерів через випадкове введення шкідників і хвороб у країні або регіоні, де вони ще не були відомі, можуть бути дуже серйозними. Австралія і Нова Зеландія є одними з найбільш ефективно ізолюваних країн, в яких сільське господарство є важливою частиною економіки. Проте навіть у цих острівних державах персонал охорони кордону є основною рушійною силою і, отже, важливим пунктом витрат для державного сектору. Поки протоколи захисту ефективно працюють, все добре. Однак коли вони не працюють, витрати на ліквідацію можуть бути значними [9].

Існує попит на страхові механізми, що можуть діяти як система соціального захисту (наприклад, від витрат через ввезення небажаних організмів, незважаючи на жорсткі структури і процедури охорони кордону).

Важливим пунктом є безпека в харчовому ланцюзі, що є серйозною проблемою в усіх країнах. Втрати свійської худоби та відповідно, продуктів тваринництва через захворювання ящуром останнім часом є достатньо дорогими прикладами в Європі. Безпека сільськогосподарських культур також має важливе значення у сільському господарстві та на рівні держави у виконанні завдань продовольчої безпеки. Токсини у продуктах рослинництва і цвіль у зернових є одними з найбільш розповсюджених серед захворювань сільськогосподарських культур, пов'язаних з безпекою харчових продуктів, що абсолютно не залежить від їх безпосереднього економічного значення для виробників і харчової промисловості. Виконання контролю починається зі створення відповідної структури на урядовому рівні. Цей процес межує із застосуванням правильного ведення діяльності на фермах, що

особливо важливо під час збирання, зберігання, переробки і збуту продукції. Багато із заходів регулювання є предметом відповідних процедур, яких мають дотримуватися в харчовому ланцюзі.

Страхування може також допомогти в управлінні виробничими ризиками на фермах у результаті зміни практики боротьби зі шкідниками. Існує спільна зацікавленість у поетапній відмові від використання сільськогосподарських хімікатів, дія яких може бути шкідливою (наприклад, використання бромистого метилу як стерилізуючого засобу для ґрунту). Сільгоспвиробники можуть не захотіти використовувати методи, через які ризик інфекції може збільшитися. Цей ризик може бути врахований у послугах страхування врожаю.

Окремого розгляду потребує питання розвитку генетично модифікованих культур та ризиків, які вони несуть. Біотехнології створюють переваги на перспективі, проте залишаються недослідженими ризик та загрози, які можуть виникнути під час використання. Оскільки біотехнології у сільському господарстві швидко розвиваються і кількість видів сільськогосподарських культур, що піддаються внесенню генетично модифікованого матеріалу, зростає, існує необхідність у розробці методики захисту для виробників традиційних культур. Також, враховуючи недостатній рівень нормативно-правового забезпечення, існує проблема можливості поєднувати законодавство на міжнародних ринках.

Висновки. Окресливши основні типи страхових послуг в аграрному підприємстві, можна узагальнити ці страхові послуги за об'єктом страхування (страхові послуги, механізм захисту яких базується на врожайності; та послуги, що засновані на погодних даних чи безпосередньому результаті збитку).

Обґрунтувавши доцільність появи нових страхових послуг, необхідність яких полягає у викликах, пов'язаних із безпекою харчового ланцюга та захистом навколишнього середовища, було визначено, що економічні наслідки для сільськогосподарських товаровиробників можуть бути значними. Насамперед виділяється вплив шкідників на поширення захворювань сільськогосподарських культур і вірусних захворювань у тваринництві.

Сільськогосподарське страхування набуває широкого розвитку як у країнах з розвинутою економікою, так і на ринках, що розвиваються. Необхідність удосконалення страхових послуг, підвищення рівня технічного забезпечення зумовлює подальші дослідження у галузі сільськогосподарського страхування. У сучасних умовах, коли посилюється вплив кліматичних змін, антропогенних чинників, страхові послуги в сільськогосподарській сфері повинні набувати значного оновлення та удосконалення. Інноваційний складник страхових послуг, новий погляд на проблематику дадуть змогу розвивати ринок сільськогосподарського страхування і створити умови для підтримки продовольчої безпеки.

Список використаних джерел:

1. Страхові послуги: підручник. – У 2 част. – Ч. 2 / за ред. В.Д. Базилевича / [В.Д. Базилевич, Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, О.М. Лобова, А.С. Шолойко та ін.]. – К.: Логос, 2014. – С. 544.
2. Страховий захист підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки України: монографія / Р.В. Пікус, О.М. Лобова. – К.: Логос, 2015 – 192 с.
3. Agriculture Risk Management Team (ARMT) of The World Bank (2011). Weather Index Insurance for Agriculture: Guidance for Development Practitioners. Agriculture and Rural Development Discussion Paper 50. The World Bank, available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/590721468155130451/pdf/662740NWP0Box30or0Ag020110final0web.pdf>
4. Berend I. (2013). An Economic History of Nineteenth-Century Europe: Diversity and Industrialization. Cambridge: Cambridge University Press, 521 p.
5. Boissonnade A. (2015). New frontiers in agriculture insurance. The Actuary, The magazine of the actual profession [online], available at: <http://www.theactuary.com/features/2015/03/new-frontiers-in-agriculture/> [Accessed 28 March 2017]

6. Hess U., Hazell P. (2015). Innovations and Emerging Trends in Agriculture Insurance. GPMI SME Finance SubGroup Roundtable on Innovations in Agricultural Finance, available at: https://www.giz.de/fachexpertise/downloads/giz-2016-en-innovations_and_emerging_trends-agricultural_insurance.pdf
7. Iturrioz R. (2009). Agricultural Insurance // ECSSD, Washington, DC: World Bank, Primer Series on Insurance Issue 12, available at: <http://www.worldbank.org/nbfi>
8. Kang M. Innovative Agricultural Insurance Products and Schemes. Agricultural Management, Marketing and Finance. Occasional Paper // Food and Agriculture Organization of the United Nations, available at: <http://www.fao.org/docrep/010/a1162e/a1162e00.HTM>
9. Roberts R.A. (2009). Insurance of crops in developing countries. FAO Agricultural Services Bulletin [online], available at: <http://www.fao.org/3/a-y5996e.pdf> [Accessed 28 March 2017].

Анотация. В статье исследованы типы существующих страховых услуг в аграрном предпринимательстве. Определены традиционные и инновационные типы страховых услуг в аграрном предпринимательстве. Обоснована целесообразность появления новых страховых услуг, необходимость которых заключается в вызовах, связанных с безопасностью пищевой цепи и защитой окружающей среды.

Ключевые слова: страховые услуги, страхование урожая, индексное страхование, страховая компания, аграрное предпринимательство.

Summary. The article explores the existing types of insurance services in the agricultural enterprises. Traditional and innovative types of insurance services in agricultural enterprises are defined. The expediency of new insurance services, the need for which is the challenges related to security of the food chain and environmental protection.

Key words: insurance services, crop insurance, index insurance, insurance companies, agricultural enterprise.

УДК 330.341.1

Доценко І. О.
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Хмельницького національного університету*
Доценко В. В.
*студентка
Хмельницького національного університету*

Dotsenko I. O.
*PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of Finance, Banking and Insurance Department
Khmelnyskiy National University*
Dotsenko V. V.
*Student
Khmelnyskiy National University*

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

ESSENCE AND VALUE OF CREDIT ACTIVITY OF BANK ARE IN MODERN TERMS OF ECONOMIC DEVELOPMENT

Анотація. У статті висвітлено суть понять «кредит», «кредитування», «кредитна діяльність» банку. Обґрунтована актуальність дослідження кредитної діяльності банківських установ. Узагальнено ознаки кредитних відносин та кредитної діяльності банку. Виокремлено ознаку комерційного характеру здійснення кредитної діяльності банку.

Ключові слова: кредит, кредитування, кредитні операції, кредитна діяльність, кредитні відносини.

Вступ та постановка проблеми. Банківська діяльність є важливим складником економічного розвитку кожної країни. У загальній сукупності банківських операцій кредитна діяльність займає одне з пріоритетних місць, оскільки доходи від її здійснення становлять основну частку доходів банку. Зважаючи на сучасні проблеми функціонування банків в умовах економічної кризи, зрос-

тає значимість дослідження питань, пов'язаних з залученням та розміщенням кредитних ресурсів на ринку кредитних послуг. Актуальність теми пов'язана з питанням вдосконалення теоретико-методичних засад ефективної кредитної діяльності вітчизняних банків. Спроможність останніх задовольняти суспільні потреби у позичкових коштах сприяє розвитку економіки країни. Від рівня